

Myberg Skårup, født 1755, blev også snedker, men broderen Anders Nielsen Skårup, født 1787, der boede i Nørregade 24, "Skårups hus", et af byens ældste og smukkeste huse, blev klejnsmed ligesom fætterten Anders Simonsen Skårup.

Den første *kobbersmed* i byen, Christen Sørensen Velger, nedsatte sig i byen 1743. Før den tid købte man sine kobberting hos *kedelførerne*, der kørte rundt og solgte nyt kobbertøj og opkøbte det gamle. 1638 nævnes Knud Pedersen Kedelfører, og efter ham kom hans svigersøn, Peder Christensen, der levede til omkring 1700. Kobbersmed Frands Eriksen *Rosenberg* i Storegade virkede fra 1760 til efter 1800. Han var vist barnebarn af byfoged Emmike Eriksens halvbroder, Frands Eriksen Rosenberg, hvis moder var af en kendt Rosenberglægt, og hans slægt levede siden her i byen.

Gørtlere fik Thisted også fra midt i 1700rne. Christen Mikkelsen Krog blev gift 1751 og boede i Nørregade, hvor han døde 1768, kun 39 år. Den næste, Christen Andersen *Fuglsang*, boede på Knakken. Han blev heller ikke gammel, men døde 32 år gammel 1785, så sønnen Anders måtte tidligt i gang med håndværket, der igen gik i arv til hans søn. Den mest kendte af Thistedes gørtlere var Henrik *Bunch*, der har lavet fine tinkander til Vesløs, Arup, Hillerslev, Kåstrup og Hundborg kirker¹), og smukke messing- og malmarbejder.

Til de lidt finere håndværkere hørte også *drejerne*. 1713 nævnes Niels Christensen Drejer²). 1743 Peder Christensen Drejer³). Han arbejdede 1735 ved kirkens orgel. I rokokkotiden gik drejede møbelben af mode, og 1769 er der ikke nævnt nogen drejer⁴). Omkring 1800 blev der igen gang i håndværket. 1787 nævnes drejer Christen Jensen *Riis* og 1834 hans to sønner, Niels Christian Riis og Jens Peter Riis⁵). De kaldes tit rokkedrejere, så det har nok været deres hovederhverv at dreje de uundværlige spinderokke. En søn af Niels Christian Riis, Christen Knakkergård Riis, førte håndværket videre.

Slægten Riis stammer måske fra en slægt af *farvere*, der i lang tid havde hjemme i farvergården ved stranden (senere dampmølle). Et lille stræde derved hedder endnu Farverstræde. Jens Mortensen Farver døde 1709, og efter ham fulgte sønnen, Frederik Jensen, født 1687. Han fik 1731 kongelig bevilling til at drive farveriet og har altså været virkelig professionel. 1743 svarede han 8 rdl. i formueskat. Hans søn, Jens Frederiksen, født 1718, drev farveriet videre og var en velstående og anset mand. Hans søn Frederik Jensen *Riis*, der var født 1749 og døde 1794, var den sidste farver af slægten. Farveriet blev overtaget af hans svigersøn, Christen Frandsen Hammergård, der døde 1823. Farveriet blev så nedlagt.

Farverne behandlede stoffer, der kom fra *vævere* i Thisted og i omegnens landsbyer. Skattelisterne fra Thisted nævner i regelen kun to vævere, men der er da tale om mænd, der havde vævning som hovederhverv. Kvinder, der vævede, er sjældent talt med, og der har nok været en del. 1802 var der foruden en drejlsvæver 13 linnedvæversker⁶). I byen er der da især vævet stoffer af hør (bomuld var ikke kendt), og det kan også ses af et skifte efter to kvinder, der blev myrdet 1738⁷).

Om *skrædderne* gælder det også, at skattelisterne i regelen kun nævner mænd, herreskræddere, og indtil midt i 1770rne var der kun to ad gangen. Skulle de forsyne byens borgere med tøj, måtte det holde længe, og det gjorde det sikkert også for de jævne borgere. Der blev lappet og stoppet på det daglige tøj, og stadstøjet kunne vare en mands levetid og gå i arv til sønner, hvad man kan se af skifter. For nogle var byens skræddere ikke gode nok. Byfogeden skrev 1735, at den der ville have en skikkelig klædning, måtte have den fra Ålborg eller Viborg⁸). Måske blev det bedre, da byen blev større. 1769 var der fem skræddere⁹), 1802 seks og desuden en dameskrædder og seks

¹ DK.

² Skm.

³ Skm.

⁴ DA.

⁵ Ft 1834.

⁶ Åg, 175.

⁷ Årb. 1973.

⁸ H, 54.

⁹ DA.

syersker¹⁰). Omkring 1800 virkede Henrik Hobolt, en degnesøn fra Nørup. Han giftede sig, da han var 66 år, med en pige på 27 og blev stamfader til en slægt *Hobolt*.

De håndværkere, der var flest af i byen, var *skomagerne*. 1696 nævnes der fire, 1743 fem, 1769 elleve og 1802 ni. Skoflikkere kaldes mange af dem, og det betyder vel, at der var mange reparationer. Træsko nævnes ikke før omkring 1800, og der nævnes heller ikke træskohandlere, og læderfodtøjet skulle først og fremmest være solidt. 1735 var byfogeden heller ikke tilfreds med skomagerne¹¹). Deres arbejde kunne ikke anses for andet end det, der gøres af fuskere, mente han, og ville man have pæne sko, måtte man til de større byer. Skomageriet var et håndværk, der tit gik i arv. En slægt *Fruergård* blev ved læsten i et par hundrede år, og slægten *Kold* tæller også flere skomagere, således Christen Kolds forfædre i tre slægtled¹²). De holdt til på Knakken, og dér (i Strømgade 12) blev Christen Kold født 1816. Dér mellem jævne borgerfolk sugede han til sig, hvad de fortalte, og det gav stødet til, at han som lærer ville fortælle for sine elever i stedet for blot at lade dem lære lektier udenad.

Før 1800erne var der ingen rigtige *garvere* i byen, så læder til skosåler, puntlæder, måtte man have fra Ålborg eller Norge. Justitsråd Arnoldus Dyssel fik ganske vist 1734 privilegium på at drive et garveri¹³), men kort efter rejste han fra Thisted, og planerne blev ikke til noget. Der var derimod altid *feldberedere* i byen. De garvede ved hjælp af fedtstoffer, og resultatet blev blødt skind, som man brugte meget til bukser, veste og handsker. 1696 var der tre, 1743 og 1769 to feldberedere.

Modedefag var også til tider repræsenteret i Thisted. 1696 var der en *hattemager*, 1713 også en *handskemager* og en *parykmager*, 1743 to hattemagere og to handskemagere, men ingen parykmager, 1769 tre hattemagere, tre handskemagere og tre parykmagere, men det var også i den pyntelige rokokotid. Efter den franske revolution blev påklædningen mere enkel. 1802 var der ingen parykmagere og kun én handskemager, men to hattemagere, og dette håndværk fortsatte op i 1800erne. Det var de høje sorte hattes tid!

1735 omtaler byfogeden den første *bager* i Thisted, Peter Jonsen. Ham var byfogeden heller ikke tilfreds med, og hvis han ikke forbedrede sig, måtte der efter byfogedens mening beskikkes en anden¹⁴). Peter Bager blev dog ved, og han må have forstået at mele sin kage, for 1743 betalte han lige så meget i formueskat som provsten, 6 rdl. Da var der kommet endnu en bager til, og 1769 var der også to. 1787 var der tre, 1801 fire, hvoraf den ene bagte sukkerbrød. De kunne vel ikke forsyne alle folk med brød, og man har også fået brød, før der kom egentlige bagere. I de større huse havde man vel bageovne selv, men der var mange småhuse på 5-7 m, og de har næppe haft ovn. 1696 var der en mand, der havde brødudsalg, så nogle har vel bagt mere end til eget forbrug, uden at de kunne kaldes bagere, og hos nogle købmænd kunne man også købe brød. Noget af det kom vist fra Ålborg¹⁵).

For ernæringen betød brød måske ikke så meget, som man skulle tro. Der blev især avlet byg og havre, og der blev malet en mængde gryn¹⁶), så folk har måske levet mere af grød end af brød, i hvert fald småfolk. Der blev også malet meget malt, og det hjemmebryggede øl kunne der også være meget næring i. Det kunne være kraftigt uden at være stærkt, så man kunne tåle at drikke flere liter om dagen - og det gjorde man!

Til at male mel og gryn var *møllerne* uundværlige. Resens billede af Thisted viser fire møller, to mod øst og to mod vest¹⁷). Det må være de fire møller, der er nævnt 1661¹⁸). Den ene lå da i Torp. 1698 kaldes de *østerste*, *næstøsterste*, *næstvesterste* og *vesterste* mølle¹⁹). Det var stubmøller, hvis hele krop med vingerne skulle drejes efter vinden om en svær stolpe, stubben, og de kunne derfor

¹⁰ Åg, 175.

¹¹ H, 54.

¹² Årb. 1970, 323 ff.

¹³ DA.

¹⁴ H, 54.

¹⁵ Årb. 1973.

¹⁶ Konsumtion 1661 og 1672.

¹⁷ Se s. 119.

¹⁸ Konsumtionsbøger.

¹⁹ Konsumtionsligning.

ikke være ret store. En del korn blev da også malet på omegnens vandmøller, især når der kun var lidt vind. Indtil 1800 var det i regelen købmænd, der ejede møllerne.

De lette stubmøller var skrøbelige. Torp mølle, vesterste mølle, forsvandt omkring 1700. Østerste mølle var 1692 og 1699 forfalden og ubrugelig²⁰) og må være nedlagt kort efter. En tid har der været en mølle nord i byen. 1754 købte Niels Legind en hestemølle og en møllestub i Nørregade med møllerettighed, men der kom ikke nogen ny mølle på stubben, og hestemøllen var eller blev nedlagt. Der var da kommet en ny mølle, Mellemmølle. Mølleren dér nævnes 1749²¹) og siden. Noget før var Vestermølle (1698 næstvesterste mølle) blevet flyttet. 1748 købte Frands Møller ved Vestermølle en ager vest for det sted, hvor den gamle mølle havde stået. Møllen lå siden ved Møllevej, og fra omkring 1800 og mange år efter ejedes den af en møllerslægt *Skårup*, også kaldet Tåbel. Deres møllerhus ligger endnu på nordsiden af Møllevej. Møllen lå ved sydsiden.

Omkring 1800 blev der bygget en ny mølle vest for byen i landsognet, Winthers mølle eller Lassens mølle, og den er sikkert bygget af købmand Christian Lassen Winther. På et kort fra 1789 kaldes den "Nye Mølle"²²) og er tegnet som en hollandsk mølle, de andre møller ved byen derimod som stubmøller.

I 1800erne, da byen voksede stærkt, blev der bygget endnu et par møller. Nørremølle blev bygget ca. 1850 nord for byen af møllebygger Hald²³), og omkring 1880 var der en mølle ved Hundborgvej²⁴), men vindmøllernes store tid var da snart forbi. 1885 blev købmand Werners store bryggeri ved Strandgade omdannet til Thisted Dampmølle²⁵). Andre møller gik over til at bruge maskinkraft, og i første halvdel af 1900erne forsvandt de sidste vindmøller i Thisted. Mellemmølle holdt længst ud. Den mistede vingerne omkring 1940.

Fremmede folk i byen

I gamle dage var det sjældent, at folk fra andre lande dukkede op i byen for at blive. Der kom nogle fra Norge, men de blev ikke regnet for udlændinge.

Den største invasion af fremmede havde Thisted i årene 1779-85, da soldater af det sjællandske infanteriregiment var indkvarteret i byen. Det var hvervede soldater, mest tyskere, men også svenske og danske. Nogle af dem havde kone og børn med, andre fandt sig en pige i Thisted, og det fik tit følger. Enkelte af dem blev gift med deres Thistedpige, og da deres tjeneste var forbi, blev de her. Mellem dem var en svensker, Carl Johan *Reenberg*, og en tysker, Caspar *Dollris*, som begge efterlod sig slægt på egnen. Garnisonen havde sin egen begravelsesplads syd for kirketårnet.

Efter 1800 kom en del tyskere hertil, både købmænd og håndværkere. Mellem dem var Johan Georg *Brinkmann*, der var født i Winterberg i Westfalen og blev gift med købmand Anders Hansen Møllers enke. Derved kom han i besiddelse af gården på Store Torv, hvor slægten siden havde forretning. Fra Winterberg kom også Johan og Christopher *Schütten*, der blev købmænd. Den første blev gift med enken efter købmand Jens Christian Schophuus og boede i Strandgade. Christopher Schütten boede i Storegade og havde en brodersøn, Rudolph Schütten, hos sig. Stadsmusiker Johan Heinrich *Zanzenberg* var født i Lüneburg og kom hertil omkring 1825, og siden kom flere tyske håndværkere og handlende.

Landbrug

Thisted havde en rigtig god, men ikke særlig stor bymark. Den blev 1688 ansat til 98 td. hartkorn, mens Tingstrup havde 88 og Fårtoft 46 td. Bymarken fik en god og tiltrængt tilvækst, da Christian den 3. 1546 skænkede byen Kronens mark til græsning, så den øvrige mark kunne bruges til kornavl. En lille fælled vest for byen, *Vestre Fælled*, blev vel også brugt til græsning, men et andet fællesareal, *Lerpøtter*, var som navnet siger et sted, hvor folk hentede ler til at kline deres

²⁰ Amtskontributionsregnskaber.

²¹ Skm.

²² Forarbejde til Videnskabernes Selskabs kort. TBA.

²³ "Danske Møller". Erhvervsforlaget 1934.

²⁴ Ft. 1880.

²⁵ "Danske Møller", Erhvervsforlaget 1934.

bindingsværkshuse med. Allerede 1638 blev en del af Lerpøtter dog opdyrket. Niels Kynde havde inddiget et stykke jord dér uden at spørge om lov, men bystyret gav ham tilladelse til at beholde en del af jorden²⁶).

Den dyrkede jord var ligesom landsbyernes marker delt i større stykker, fald, der igen var delt i agre af forskellig længde og bredde. I landsbyerne på egnen er det ikke muligt at finde noget system for fordelingen af agrene, og det samme må være tilfældet i Thisted, alene fordi agrene var selveje og kunne handles frit med. Og der blev handlet meget. En stor del af skøderne i tingbøger og skødeprotokoller handler om agre. Det var også vigtigt for borgerne at have jord, så de kunne dyrke korn og holde husdyr og derved skaffe sig daglige fornødenheder som mel, gryn og malt, mælk, kød og uld uden at bruge af de tit surt tjente penge. 1688 var marken delt mellem 117 ejere²⁷). Kun 16 havde over 2 td. hartkorn. De fleste havde kun små jordstykker, men 1696 og 1743 var der dog mange, der levede som avlsbrugere²⁸), og mange håndværkere havde en del jord.

Der var dengang ingen huse på marken uden for byens grænser, så folk havde lader og stalde inde i byen, og køerne måtte trækkes ud og hjem gennem gaderne. Det blev man ved med i lange tider, og endnu i dette århundrede var der avlsbrugere, der boede i byen.

De enkelte fald havde navne. Mellem kirken og fjorden lå *Søndertoft* eller *Søndermarken*, vest for byen *Hulgårds agre* og i nordvest *Halden*, der skrånede ned mod engen. Nord for byen lå det største fald, *Refs agre*, og længere mod nord *Lerpøtter agre*, der grænsede op mod *Kronens mark*, byens gamle græsmark. Denne mark blev en tid lejet ud til forskellige, men 1848 forpagtede købmand I. W. Werner den og byggede gården Kronborg. Nordøst for byen lå *Munkholm* mellem Brundvej og Ålborg landevej. Øst for byen lå *Vegendal*, *Hove fald* og *Vibdal* ved fjorden, og længere mod nord *Lushede*, der ikke i lange tider har været hede. Her byggede købmand Peder Christensen Nordentoft gården Pedersrolighed. Ved Lushede lå Barrøgel, imellem Sennelsvej og Fårtoftvej *Mellem Vrat agre* og helt mod øst lå *Storodde agre*. *Galge fald* lå også øst for byen. Enkelte agre havde særlige navne som *Krabsager*²⁹), *Gasehals*, *Tyrager* og *Byens ager*³⁰).

Ved udskiftningerne omkring 1800 fik gårdene i landsbyerne større stykker jord nær bygningerne i stedet for de mange agre, de havde rundt om på bymarken, men Thisted bymark blev aldrig udskiftet på den måde. Den var stadig delt i fald og faldene i lange smalle agre, indtil folk selv fandt ud af at købe agre sammen. Det skete, da de fleste af de folk i byen, der endnu havde agre, opgav landbruget, mens andre avlsbrugere flyttede ud på marken.

Nu er en stor del af den gamle bymark blevet bebygget og er indgået i byen.

Fiskeri

Mærkeligt nok ser det ud, som om fiskeriet ikke betød ret meget for byen i gamle dage. Ved bækkenes munding var der en lille havn, hvor folk kunne lægge deres både og joller ind³¹), så nogle må vel have fisket, i hvert fald til husbehov, men der var kun få erhvervsfiskere. I kirkebogen 1650-1700 finder man kun seks, der kaldes med tilnavnet Fisker, og skattemand tallene nævner kun af og til en enkelt erhvervsfisker. 1769 siges det, at fiskeriet før har været godt, men nu i nogle år dårligt, men at der ellers var gedder, helt, aborrer, ål og ørreder i fjorden³²). 1787 og 1801 var der ingen, der levede af at fiske³³), og 1802 blev der ikke drevet fiskeri fra byen, måske fordi folk frygtede, at de eller deres børn kunne blive udskrevet til flåden, hvis de havde en båd³⁴). Fjordfisk kom til byen fra Flade, og fra havkysten kom der torsk, kuller, skader og sild i rigelige mængder og til billige priser³⁵).

²⁶ Tb 1638.

²⁷ Matrikel 1688.

²⁸ Skm.

²⁹ Tb 1638, 99 b.

³⁰ H, 26.

³¹ Købstadsregnskab 1683.

³² DA.

³³ Ft.

³⁴ Åg, 37.

³⁵ DA.

Det var måske heldigt for byen, at så få levede af fiskeri. 1825 brød havet ind i fjorden ved Agger, og dens vand blev efterhånden salt. Ferskvandsfiskene døde, og det var en katastrofe for folkene i fiskerlejerne langs fjorden. De stod pludselig uden erhverv og måtte have hjælp.

Det varede nogle år, inden havets dyre- og planteverden bredte sig ind i fjorden, så der igen blev gode betingelser for fiskeri. 1834 nævnes tre erhversfiskere i Thisted³⁶), og da byen 1840 fik en havn, blev der mulighed for at fiske med større fartøjer, så fiskerne ikke længere behøvede at holde sig til Thisted Bredning.

Fiskeriet fik da et stort opsving, og det kom til at knibe med plads i havnen. Det hjalp først, da havnen 1907-08 fik en større udvidelse, og der blev anlagt en særlig fiskerihavn, der gav fiskerne gode arbejdsbetingelser.

Byens topografi

I gamle tingbøger og kirkebøger og i enkelte andre kilder finder man af og til navne på gader og torve, men noget tydeligt billede af, hvordan byen så ud, og hvor langt omkring den strakte sig i 1600'erne, får man ikke ud af det.

Det første billede af Thisted by blev tegnet til Peder Hansen Resens store værk om Danmark omkring 1670, men man må ikke regne med, at det er pålideligt i alle enkeltheder. Det er egentlig kun et primitivt kort, der er gjort levende ved, at der er tegnet bygninger og lidt natur på det. Som på andre af Resens bybilleder er de bygninger, der var mest karakteristiske, tegnet sådan, at man kunne identificere dem, men de andre huse på billedet er kun huse i al almindelighed. Hverken deres antal eller deres udseende svarer helt til virkeligheden. De viser blot så nogenlunde bebyggelsens udstrækning og tæthed.

Til billedet af Thisted er der kun få navne. Af gader er kun nævnt *Storegade (8)*, *Nørregade (11)*, der også omfatter *Østergade*, og *Peder Griises gyde (9)*, nu Havnestræde. Så er der et par navne på bebyggelser, *Knakken (12)*, hvoraf den østlige del ikke er bebygget, og *Bjerget (10)*, hvor det ser ud, som om bebyggelsen gik længere mod øst og var tættere end i 1761, da der kun var tre huse ud ad Østerbakken og tre ved Strandvejen. Vejen til Ålborg slår her et stort sving, hvad den ikke har gjort længe, men på et kort over Thisted ca. 1800³⁷) ser man det samme sving, så det har sikkert været der.

Ved Store Torv, som kun kaldes *Torvet (5)*, ligger *Rådhuset (3)* og *Tinget (4)* syd for opgangen fra torvet til kirkegården, og syd for torvet ligger *sal. Peder Madsens gård og have (2)*. Nordligt på torvet, måske egentlig ved nordsiden, ligger et enligt hus. Vestpå i byen ligger en lille række huse fra kirkegårdsporten til vestenden af kirkegården, derimellem *Skolen (6)*, den latinske skole. Vejen ud af byen mod vest går et stykke norden for disse huse, og der er ikke huse på den anden side af vejen. Den mødes med en vej uden bebyggelse, måske Skovgades forløber. Ved stranden både syd for *Storegade* og øst for bækkens udløb er der mange huse i modsætning til senere, og ud for bækkens munding ligger et par små skibe, nok ikke tilfældigt, for strømmen fra bækken gravede her en rende i fjordbunden, så mindre skibe kunne gå ind, og i bækkens munding er der tegnet en lille havn med bolværk. Den blev repareret 1683³⁸).

Vil vi undersøge, hvor pålideligt Resens billede er, kan vi sammenligne det med en fortegnelse over byens ejendomme fra 1682, den såkaldte grundtakst³⁹), med kirkebogens oplysninger og med tingbogen 1670. Desværre er der meget få stedsbetegnelser i grundtaksten. Ikke et eneste gadenavn er nævnt. Der står kun, at man er begyndt østerst i byen, og at huse ligger ved stranden, ved bækken, ved Lille Træbro, ved kæret og ved kirken. Hvis man sammenholder husejernes navne med oplysninger fra kirkebogen, tingbogen og skattelisterne, kan man dog så nogenlunde finde ud af, hvor de har boet.

Det viser sig så, at 1682 lå der mindst 29 huse ved Østerbakken og Strandvejen, på *Bjerget* og *under Bjerget*, som det hedder. Det stemmer godt med Resens billede og med oplysninger fra

³⁶ Ft 1834.

³⁷ TBA.

³⁸ Købstadsregnskab 1683.

³⁹ TBA.

kirkebogen. Der finder man mange stednavne i fortegnelserne over døbte, viede og begravede 1650-1700. På *Bjerget* er nævnt 34 gange, *Under Bjerget 20 Ved Kirken 29*, *På Knakken 24*, *Nørregade 41*, *Storegade 13* og *Sønder i Byen 33* gange.

Disse tal er naturligvis ikke udtryk for, hvor mange der boede de forskellige steder, da de samme folk tit er nævnt flere gange, men de giver dog et fingerpeg, og det er da påfaldende, at navnet *Østergade* mangler ligesom på Resens billede, og det er derfor sikkert rigtigt, at der dengang ikke var noget, der hed *Østergade*.

Den tætte bebyggelse langs fjorden syd for *Storegade*, som Resens billede viser, kan også svare til virkelige forhold. I kirkebogen nævnes *Sønder i Byen 33* gange. Navnet dækker vist også *Søndergade*, men på billedet er der ingen bebyggelse ved *Søndergades* vestside. Grundtaksten 1682 nævner da også mindst 15 huse og gårde, der må have ligget dér og desuden flere gårde ved stranden (*Strandgade*), men 10 grunde lå øde, så en tilbagegang var måske begyndt.

Det overrasker noget, at der ikke er bygninger ved den ene side af *Vestergade*, og her må der være noget galt, for i tingbogen 1670 er indført et skøde på en gård vester i byen, som lå øst for "gyden, som *Tingstrup kirkevej* igennemløber" (*Amtsstræde*) og havde en anden gård som nabo mod øst. 1682 nævnes der da også 13 gårde og huse (foruden skolen) ved kirken, og så mange kan der ikke have ligget på den strækning fra kirkeporten til vestsiden af kirkegården, hvor Resens billede viser bebyggelse. Kirkebogen nævner da også "ved kirken" 29 gange.

Resens billede har kun navn på ét torv, *Store Torv*, der simpelthen kaldes *Torvet*, men ved *Lille Træbro* er der en stor plads, som bækken løber hen over. Det er denne plads som 1670⁴⁰) og 1682⁴¹) kaldes *Lille Torv* og nævnes sammen med broen. Vest for dette torv lå en toft, der hed *Kringeltoft*, fordi man kunne køre rundt om den (kringel kreds). Gyden vesten for hed 1761⁴²) *Kringeltofts gyde* (*Bisgårdsstræde*), og sidst i 1700erne begyndte man at kalde torvet *Kringeltorv*. Det navn beholdt torvet, indtil en privatmand lod lave et skilt med navnet *Nytorv* og satte det op 1908. Sådan fortælles der i hvert fald⁴³).

Mellem *Kringeltorv* og *Store Torv* blev der plads til et torv mere. Det kaldes en tid *Mellemtorvet*, men det ser ud, som om man somme tider var lidt i vildrede med torvenavnene, for torvet kaldes også *Lille Torv*, vel fordi det var det mindste. Det var måske derfor, man fandt på et andet navn til torvet ved broen.

Ved stranden ud for det sted, hvor toldboden blev bygget, var der omkring 1800 og måske længe før en brygge, som skibe kunne lægge ind til. På pladsen indenfor opstod et nyt torv, der 1761 kaldes *Grydetorv*⁴⁴), sikkert fordi skippere fra Limfjordsegnene kom dertil med de uundværlige sorte lergryder (jydepotter), skrøbelige varer, der ikke godt tålte omladning eller lang transport ad knudrede gader og veje. Senere blev der bygget på en del af pladsen, og navnet *Grydetorv* blev da knyttet til den bredeste del af *Søndergade* (som dengang gik fra *Store Torv* sønder ud af byen). Måske blev navnet egentlig brugt om hele strækningen fra *Søndergade* til stranden. Navnet *Toldbodstræde* (nu *Toldbodgade*) kom først i brug, efter at den første toldbod var bygget.

Knakken var omkring 1850 navnet på den plads, der senere kom til at hedde *Hjultorv*, ingen ved rigtig hvorfor. Navnet *Knakken* er interessant. En *knak* betyder en tue, en lille forhøjning, og ordet *knakker* bruges på landet om tuet, ujævn jord, der aldrig har været under plov. I *Thisted* var *Vester Knak* og *Øster Knak* egentlig først navnet på bydele, begrænset af *Lillegade*, *Lille Torv*, *Østergade*, *Korsgade* og bækken, der løb mellem *Vester* og *Øster Knak*. *Vester Knak* lå mellem bækken og *Vinkelstræde*, *Øster Knak* øst for bækken. En del af denne bydel er ubebygget på Resens billede og var måske dengang virkelig *knakker*, udyrket, tuet, ujævn jord. De fleste huse på *Øster Knak* lå ved en vej, som gik i retningen øst-vest midt gennem bydelen, og navnet *Knakken* blev så brugt om denne vej, til sidst kun om den østlige brede del, mens det øvrige kaldtes *Strømgade*. Den østlige del kom så siden til at hedde *Hjultorv*.

⁴⁰ Tb 1670.

⁴¹ Grundtakst 1682.

⁴² Taks 1761.

⁴³ Meddelt af C. Brunsgaard.

⁴⁴ Taks 1761.

Endnu et torv kom til sidste i 1880erne, nemlig *Frederikstorv*, som byen købte 1861 til afløsning for byens gamle markedsplads ved Vestergade øst for Møllevej, hvor det såkaldte Toft marked blev holdt. På Frederikstorv blev markederne så holdt, til de igen blev flyttet, og torvet blev udlagt som parkeringsplads.

De første gadenavne, vi kender fra Thisted, er *Storegade* og *Nørregade*, der begge er nævnt 1597 og 1652 i kirkeregnskaberne. Ellers brugte man i gammel tid ikke gadenavne for at fortælle, hvor folk boede. Man skrev *ved stranden*, *på bjerget*, *sønder i byen* og lignende, måske fordi der endnu ikke var egentlige gader, hvor husene lå ret tæt sammen.

I mange kilder træffer man betegnelsen *algaden* eller *alvejen*, når man beskrev en ejendom: ”vender med siden til algaden”, ”med enden til alvejen”. Det viser sig imidlertid, at ordene er brugt både om Nørregade, Østergade, Vestergade og Storegade, og de betyder egentlig offentlig, gennemgående gade eller vej. Således kaldes landevejene på landet alveje. Efter 1700 blev det almindeligt at bruge gadenavne, men først kun om hovedgaderne, Vester-, Øster-, Sønder-, Nørre- og Storegade. Den sidste kunne endnu 1761 kaldes Storegade eller Algade. De smalle veje, der var mellem nogle ejendomme, kaldte man *gyder*, men dem havde man sjældent navne til endnu. Man talte om ”gyden vesten Bertel Bays gård” eller om *Mads Jørgensens gyde* (1761, nu Skolestræde), *Peder Griises gyde* (Resen ca. 1670, Fiskergyde 1829⁴⁵), nu Havnestræde), *Holsts gyde* (1761) eller *Duches gyde* (1781⁴⁶), nu Vinkelstræde), *Smedegyde* (1761, senere Fjordstræde) og kaldte dem altså efter folk, der boede eller havde boet ved dem.

Omkring 1800 blev det nødvendigt at give flere af gyderne navne, måske fordi der blev bygget flere huse ved dem. Man kaldte dem nu *stræder*, og de beholdt siden de navne. Ældst er vist *Skolestræde* ved den Caspergårdske skole, *Kirkestræde* ved kirken, *Rådhusstræde*, der ligger lige ud for det sted, hvor det gamle rådhus stod, og *Bisgårdsstræde* (før Kringeltofts gyde), der førte ned til Thisted Bisgårds gamle plads (i plantagen). Da toldboden blev bygget, kom navnet *Toldbodstræde*, og amtsgården gav navn til *Amtsstræde*, Øster i byen fik *Farverstræde* navn efter det gamle farveri, senere Thisted Dampmølle, som gav navn til *Dampstræde*. Den øverste del af Havnestræde hed før *Strømstræde* efter bækken, som indtil 1908 løb åben gennem byen. Da havnen var kommet, fik hele strækningen fra Lille Torv til havnen navneforandring til *Havnestræde*. I nord kom *Alléstræde*, der fører op til *Kastet*, et godt gammelt navn, der en tid i fornemmere borgerkredse blev afløst af *Alléen*, men dette navn vandt heldigvis ikke hævd. Et *kast* betyder en grøft, hvorfra jorden er lagt op som et dige ved den ene side. Sådant et kast blev somme tider brugt som skel, og det blev det også her. *Kastet* eller ”Byens kast” var skel mellem bygrundene og byens markjorder mod nordøst, og hver grundejer havde pligt til at holde sit stykke ved lige, også kirken⁴⁷). Inden for *Kastet* var der en vej, som i gamle skøder kaldes *markvejen*, men senere gik navnet *Kastet* over til den. Som et minde om markvejen har vi endnu *Markstræde*.

Østpå langs fjorden gik en vej, som nogle en tid kaldte *Strøget*, en pudsig misforståelse af *Østerodde* (på Thisteddialekt *østrojj* med tryk på sidste stavelse)!!

Betegnelserne *på Bjerget* og *under Bjerget* blev afløst af *Østerbakken* og *Strandvejen*, og *ved Stranden* kom til at hedde *Strandgade*. Da havnen var bygget, kaldte man bebyggelsen langs med den *Havnegade* eller blot *Havnen*.

Efterhånden blev næsten al jord inden for bygrænsen bebygget, men der var ikke tale om en forholdsvis åben villabebyggelse. Man byggede husene tæt sammen, så der opstod nye gader. Mod nord kom *Nygade*, *Mellemgade*, *Lillegade* og *Ågade*, der sammen med *Brogade* minder om bækken. Sydpå kom først *Frederiksgade*, da Frederikstorv blev markedsplads. Den drejede sønden om torvet ned til Søndergade, men senere fik det sidste stykke navnet *Asylgade* efter Dronning Louises

⁴⁵ Havnekort 1829. TBA.

⁴⁶ Taks 1781.

⁴⁷ KR.

Børneasyl. Tværgaden fra Store Træbro forbi Knakken tværs over Østergade kom meget naturligt til at hedde *Korsgade*.

Søndre Kirkegård blev anlagt 1857, og der blev da ført en ny vej til den fra Søndergade. Da banen blev færdig 1882, blev der anlagt en vej, *Stationsvej*, fra stationen til kirkegårdsvejen, som så delvis skiftede navn. Strækningen fra Stationsvej til Store Torv blev nu kaldt *Jernbanegade*, og den gamle *Søndergade* mistede derved sit øverste stykke. Et andet stykke af den - indtil Grydetorv - blev nu regnet med til Toldbodstræde, der så blev til *Toldbodgade*, og af hele det gamle, førhen så fornemme Søndergade blev der kun en lille stump tilbage syd for Grydetorv. ”Baggaden” bag Vestergade fik efter plantagen navnet *Skovgade*.

Der blev nu også bygget på marken mellem banen og Vestergade. Langs med banen kom *Dronning Louisegade*, og mellem den og Vestergade blev der anlagt en tværgade på avlsbruger D. J. Knudsens toft. Gaden kaldtes i mange år *Knudsens gade*, men senere blev navnet officielt *Kongensgade*. Da der blev bygget en ny skole længere mod vest, blev *Skolegade* anlagt, og fra den til Kongensgade blev der ført en gade, den første, der fik navn efter en af Thistedes kendte sønner, nemlig *Christen Kolds gade*. Fra Kongensgade til Frederiksgade kom der også en gade, *Thorsgade*, der efter hvad gamle folk har fortalt, skal have navn efter en stor hund, der hørte hjemme i et af husene. Et andet ret nyt gadenavn er *Tordenskjoldsgade*. Det drabelige navn på den lille sjove smøge skal komme af, at der har været en buste af søhelten på et hus dér. *Rosenlundsgade* i østbyen har navn efter et lille hus, der hed Rosenlund.

Også nordvest for den gamle by begyndte byen at brede sig. Mellem Møllevej og Tingstrupvej kom først *Rosenkrantzgade*, opkaldt efter amtmand Rosenkrantz (1842-66), og derefter *J. P. Jacobsens gade* og *Elmegade*.

Det blev nu almindeligt at bygge husene i de nye kvarterer et stykke fra hinanden, så der blev plads til haver, og så holdt man op med at kalde de nye veje gader. De fleste kaldte man ligefrem og ukrukket *veje*.

Den betegnelse var allerede brugt om nogle ældre veje, der førte ud af byen til bestemte steder, *Møllevej* (til den gamle Vester Mølle), *Mellemmøllevej* (til Mellem Mølle), *Tingstrupvej* og *Plantagevej*. *Munkevej* har navn efter et led, Munkeled, der nævnes i kirkebogen 1782. Ved disse veje var den første bebyggelse også meget spredt.

Da byen bredte sig mod vest, nåede den snart det sted, hvor landevejene mod syd og mod vest skilles. Her var der en skråning, der hed *Hulgårdsbakke*, og sådan kaldes det øverste af vejen til Dragsbæk endnu 1880⁴⁸). Først da der blev bygget længere ude, kom hele vejen til at hedde *Dragsbækvej*, mens *Hundborgvej* allerede dengang havde fået sit navn.

Siden er der kommet mange nye veje med navne, hvis oprindelse tit er glemt. Nogle af dem fik træer i begge sider og kom til at hedde alléer, og endelig besluttede man at hædre vor gode, gamle amtmand Faye ved at kalde envej *Fayes allé*, ligesom man mindedes flere andre gode borgere ved at kalde veje op efter dem.

I de store kvarterer, der er bygget i de senere år, har det været noget af et problem at finde på navne til de mange veje. Ved en revision af gadenavne i Thisted kommune har man nu søgt at bringe orden i navngivningen.

Forkortelser

AB - Anders Bæksted: Besættelsen i Tisted 1696-1698.

DA - Pontoppidan: Danske Atlas V, 1769, Thisted.

DB&S - Danske Byer og Sogne, Thisted Amt.

DK - Danmarks Kirker, Tisted Amt.

DKc - Danske Kaneelliregistranter 1535-1550.

DM - Danske Magazin.

Ft - Folketællingsliste, TBA.

GDD - Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme.

⁴⁸ Ft 1880.

- H - P. L. Hald: Af Thisted Købstads Historie, 1924.
- HF - Hofmans Fundationer.
- HfL - Håndbog for danske Lokalhistorikere, v. Johan Hvidtfeldt.
- JHB - Johan Hvidtfeldt: Bidrag til Tistedes Handelshistorie, Årb. 1939.
- JHS - Johan Hvidtfeldt: Skudehandelen i det 17. Aarhundrede, JyS 5. række, 2. bind, 29 ff.
- JHT - Johan Hvidtfeldt: Hvornaar er Thisted blevet Købstad, Årb 1937.
- JyS - Jyske Samlinger.
- Kb - Thisted kirkebog, TBA.
- KcB - Kancelliets Brevbøger.
- KiS - Kirkehistoriske Samlinger.
- KR - Thisted kirkeinspektions regnskaber 1585-1910.
- Pi - Præsteindberetning.
- Sk&P - Skøde- og panteprotokol for Thisted 1738-1764. TBA.
- Skm - Skattemandtal for Thisted, TBA.
- Taks - Hovedbrandtaksation for Thisted, TBA.
- Tb - Thisted tingbog, TBA.
- TBA - Kopi i Thisted byhistoriske Arkiv.
- Åg - Knud Aagaard: Beskrivelse over Thye, 1802.
- Årb - Historisk Årbog for Thisted Amt (Thy og Mors).

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1974, side 3-129).